

ERHVERVSJURA

STRAF IKKE SELV EN FORBRYDER

SELVTÆGT: Der er heldigvis grænser for, hvornår man må tage sagen i egen hånd og "straffe" en person, som man føler har begået en uret mod en selv eller ens familie.

LARS BO LANGSTED
professor,
Juridisk Institut,
Aalborg Universitet

erhverv@jp.dk

Frustration, vrede og afmagt kan få ellers fornuftige mennesker til at gøre ting, de normalt ikke ville. Afmagten vil ofte skyldes, at man ikke føler, at staten giver en den hjælp, beskyttelse eller hævn, som man mener at have krav på, eller at man opfatter en lovgivning, der rammer én, som værende helt urimelig.

Oftentimes læser vi i aviserne og på internetfora, at folk i sådanne situationer griber til selvtægt – eller forstået meget bredt: tager loven i egen hånd. Så blusser diskussionerne op, og æbler, pærer, følelser og fornuft blandes sammen i én uskøn pærevælling, der for den utilfredse tit ender med konklusionen: Man straffer pæne borgere, der bare forsvarer sig selv og deres eget, i stedet for at straffe forbryderen.

Men lad os prøve at holde hovedet koldt og se lidt på de meget forskellige tilfælde, der med eller uden grund får etiketten "selvtægt" klistret på sig.

Man kan meget bredt forstå selvtægt som det at "tage loven i egen hånd". I stedet for at bruge retssystemet gør man sig selv til både dømmende og udøvende magt: Man bruger ikke fogedretten til at få udleveret en genstand, som man har krav på, eller man afventer ikke efterforskning og dom i en straffesag, men "klarere" sagen selv ved f.eks. at overfalde og gennembanke den formodede forbryder.

Allerede her må man fra begrebet selvtægt normalt holde forsvarshandlinger uden for. Den, der bliver overfaldet eller møder en indbrudstøv, der er ved at fjerne ens nye fladskærmsfjernsyn, har samfundets og lovens velsignelse til at forsvare sig selv og sine ejendele. Den, der ser, at naboens hus er ved at bryde i brand, må gerne (i hvert fald uden at blive straffet) knuse vinduet i genboens kældervindue for at tage den ildslukker, som han ved hænger lige inden for kælderdøren, så han kan bruge ildslukkeren til at forhindre ildebranden.

Det, der er fælles for sådanne situationer, er, at man ved at gøre noget, der normalt er strafbart, kan forhindre en forbrydelse eller skade i at opstå eller udvikle sig mere. Her taler jurister om »nødværge« og »nød-

ret«, og der er regler i straffeloven, der giver straffrihed til den, som opfylder betingelserne for nødværge og nødret. Fælles for straffrihed i de to regelsæt er, at man ikke gør andet og mere end det, der er »nødvendigt«, og det, der er »forsvarligt«, for at afværge det overhængende angreb eller den umiddelbart truende skade.

Faktisk er der ingen grænser for, hvad man straffrit kan gøre for at afværge et uretmæssigt angreb. Er den eneste måde at afværge et drab på selv at dræbe den, der angriber, ja, så kan man straffrit dræbe den anden.

Men når loven giver ret til selv den grovest tænkelige forbrydelse, er det klart, at der må være snævre grænser for, hvornår man kan få straffrihed. En af de grænser, der er for straffrit nødværge, er da også, at der skal være et angreb at forsvare sig imod. I det øjeblik angrebet er overstået – voldsmanden er gået sin vej, eller indbrudstyven er stukket af med fjernsynet – skifter hele situationen karakter. Tager man sin bil og kører ud og

leder efter voldsmanden eller indbrudstyven for at banke ham og tage fjernsynet fra ham igen, er man ikke længere en, der forsvarer sig selv og sit eget, men en, der optræder som politi, anklager og dommer i en og samme person.

Så selvtægt bliver det først, når der ikke (længere) er noget angreb, der kan forhindre. Og det er da også her, at juraen ikke længere er så forstående. Vi har i straffeloven en bestemmelse, der siger: »Den, som ulovligt tager sig selv til rette, straffes med bøde.«

Bestemmelsen er ikke en nymodens opfindelse indført af en moderne stat, der gerne vil blande sig i alt, men har rødder helt tilbage til Jyske Lov (fra 1241), hvor det i en straffbestemmelse om ompløjning hed som begrundelse: »... for man skal skaffe sig sin ret ved rettergang og ikke tage sig selv til rette.«

Tilsvarende var der en generel bestemmelse i Danske Lov (fra 1683), der sagde: »Ingen må tage sig selv ret, men enhver skal tale og dele sig til

rette.«

Men faktisk er det uhyre sjældent, at bestemmelsen om ulovlig selvtægt bliver brugt til noget. Dens funktion er nemlig at give mulighed for straf i de tilfælde, hvor der ikke er andre strafbestemmelser, der er overtrådt, og det er der stort set altid, når folk begår selvtægt.

Lad os tage eksemplet med den vrede far, der gennembanker den unge mand, der har voldtaget hans datter. Det er en klokkeklar overtrædelse af straffelovens voldsbestemmelser, men faderen vil selv (og andre måske med ham) mene, at det da må være straffrit, når »sådanne en forbryder har mis-handlet hans datter«.

Hvorfor er det strafbart for faderen?

Ja helt bortset fra, at alle civiliserede lande har afskaffet pryglestraffen, så faderen her altså anvender en straf-form, vi for længst har forladt, så er det jo ikke sikkert, at det er den rigtige unge mand, han gennembanker. Det kunne være én, der lignede ham, datteren havde

» Selvtægt er noget skidt i et retssamfund.

Lars Bo Langsted

at vi har politi og domstole. For at være sikre på, at vi straffer den rigtige, og at vi straffer rigtigt.

Det vil også ofte være sådan, at den, der er blevet sur på sin nabo, fordi hans store træ skygger for haven, og en dag, naboen er på arbejde, går ind og fælder hans træ, vil føle, at han handler aldeles berettiget. Det kan være, at han mener, at træet er i strid med en gammel servitut og derfor slet ikke må være så højt. Men også her er risikoen for, at loven faktisk siger noget andet, at den påtaleberettigede efter servitutten faktisk har givet sin tilladelse, eller at træet faktisk slet ikke er så højt, som det "føles", nærliggende.

Da er det godt at have et retssystem, der kan veje og vurdere alle disse ting og træffe den så rigtige afgørelse som muligt. Ligesom det minimerer risikoen for en unødigt optrapning af konflikten.

De var nu ikke så dumme, ophavsmændene til Jyske Lov: Selvtægt er noget skidt i et retssamfund.

fortalt om – og så er det jo ikke så godt, for så har han gennembanket en helt uskyldig. Det kunne vel også tænkes, at datteren måske har fundet på, at der var tale om et overgreb, og så har han også gennembanket en uskyldig. Det er præcis for at undgå sådanne situationer,

I filmen "Prisoners" griber en far til brutal selvtægt, da hans datter pludselig forsvinder. Foto: PR

